

K E R T O M U S

Osuusliike Itä-Karjalan toiminnasta 1/1 - / -44.

(Esitetty Hallintoneuvoston kokoukseen 4/3 -45)

Alkuvuoden toiminta

Liikkeemme toiminta oli kuluneen vuoden aikana monenlaisten vaihtelujen alaisena. Alkuvuosi sujui jatkuvan rauhallisen kehityksen ja eteenpäin menon merkeissä. Tosin poliittisella taivaalla kerääntyvät synkät pilvet ulottivat varjonsa taloudelliseenkin toimintaan. Rakennusyritteliäisyys liikkeen toimialueella oli lamassa ja elettiin yleensäkin saavistelevan odotuksen merkeissä.

Liikevaihto lisääntyi kuitenkin jatkuvasti ollen 31/5 -44 mennessä mk 30.434.975:35, jossa määrässä oli lisäystä 2.864.635:96 eli 10,4 %. Saavutettiinpa toukokuussa uusi komea myyntiennätyskin 7.228.741:30.

Tuotannollinen toiminta kehittyi niinikään myös ripeästi saavuttaen ennätysmäisiä tuloksia.

Samoin lisääntyi säästökassan talletuskanta huomattavasti, osoittaen että liikkeen jäsenet oivalsivat säästämisen merkityksen. Toukokuun lopussa olivat tallettajain saamiset ilman vuoden 1944 aikana kasvaneita korkoja mk 4.858.131:15. Ne olivat lisääntyneet vuoden vaihteesta lähtien mk 1.270.346:78.

Myös taloudelliset tulokset näyttivät laskelmien mukaan muodostuvan tyydyttäväksi.

Evakuoimisvaihe

Tämän lupaavan kehityksen katkaisivat kuitenkin kesäkuussa alkaneet sotatoimet. Kun näytti mahdolliselta, että liikkeen toimialue saattaisi joutua taisteluvyöhykkeeksi, ryhdyttiin aikaisemman suunnitelman mukaisesti siirtämään turvaan liikkeen tavaravarastoa ja irtaimistoa. Laatokan itäpuolella olleista toimipaikoista tämä

tapahtui vihollisen nopean etenemisen vuoksi mitä suurimmassa kiireessä. Niinpä mainittuihin myymälöihin jäikin eräitä vaikeimmin siirrettävii tavaroita, kuten tiiliä, kattopäreitä, sementtiä, kalkkia, suolaa, halkoja jne. Pääosa tavaroista saatiin kuitenkin siirretyksi joko Ol. Työnvoiman varastoihin Varkaudessa tai lähempänä keskuspaikkaa oleviin toimipaikkoihin..

Vaikka rintama näytti vakiintuvankin Laitkarannan-Loimolan linjalle, jatkettiin liikkeen omaisuuden evakuoointia kaikin käytettävissä olevin keinoin. Kaikki ne tavarat, joita ei katsottu ehdottoman välttämättömiksi, siirrettiin väliaikaisen rajan toiselle puolelle. Siirtoa haittasi aluksi suuresti se, että rautatievaunuja ei ollut tarkoitukseen saatavissa. Autokuljetuksia sekä omilla että liikennetoimiston autoilla suoritettiin mahdollisuuksien mukaan. Useita kymmeniä tonneja tavaroita kuljetettiin myös autoilla Puhokseen ja sieltä edelleen proomuilla Varkauteen. Myöhemmissä vaiheissa saatiin jo rautatievaunujakin kuljetusten suorittamiseen jossain määrin, vaikkakin kuljetusten saanti oli jatkuvasti epävarmaa.

Koko evakuoimisvaiheen aikana otettiin se kanta, että liike pyrkiä joka tapauksessa huolehtimaan jäsentensä ja asiakkaiden elintarvikkeiden saannista ja välittämään markkinoille heidän tuotteitaan. Viimeksimainittuun toimintaan ilmenikin runsaammin mahdollisuuksia, kun liikavarasto oli siirretty turvaan. Niinpä ostettiin kesän ja syksyn kuluessa n. 150.000 kg kalaa, n. 100.000 kg viljaa, 50.000 kg perunoita ja juurikasveja, useita kymmeniä tuhansia kiloja lihaa jne. Näiden tuotteiden osto ja edelleen välitys silloisissa olosuhteissa edellytti varsin suurta riskiä ja joustavaa järjestelyä. Siitä välitystoiminnasta selvitettiin ilman suurempia tappioita, saadaa kiittää liikkeen toimihenkilöä, agronomi Tiaista, jonka huolena tavaroiden hankinta ja välitys oli.

Liikkeen myymälät ja ravintolat taas olivat avoinna yleisölle niin kauan kuin asiakkaita suinkin oli. Tosin niiden toimintaa viime vaiheissa suuresti supistettiin, jotta ei olisi vaarannettu tarpeettomasti omaisuusarvoja. Niinpä esim. ravintolat viimeisten päivien aikana tarjoilivat vain laatikko- ja keittoruokia.

Tuotantolaitosten toiminta lopetettiin niinkään vasta verraten myöhäisessä vaiheessa. Sekä panimon että leipomon tuotteita kysyttiin nimittäin jatkuvasti.

Kun evakuointiin jäi Sortavalassa ja sen ympäristössä verraten runsaasti aikaa ja evakuointitoimitettiin jatkuvasti, saatiinkin sieltä liikkeen tavaravarasto melkein kokonaan ja irtaimistosta varsin huomattava osa siirretyksi pois. Evakuointitoimenpiteiden tarpeellisuus yleensä ymmärrettiinkin. Kuitenkin tehtiin varsinkin toiminnan rinteillä ollessa hiljaisempaa, asiakkaiden taholta myös huomautuksia evakuointitoimenpiteitä vastaan. Niitä pidettiin sekä tarpeettomina että liioiteltuina. Tämän käsityksen osoittivat kuitenkin myöhemmät tapahtumat erheellisiksi.

Liikkeen henkilökunta joutui vallinneissa poikkeuksellisissa oloissa erittäin kovalle koetukselle. Toiminta alituisen ilmavaaran alaisena sekä raskas ja hermoja kysyvä evakuointityö olivat erittäin rasittavia. Henkilökunnan työskentely näissä olosuhteissa oli kautta linjan varsin kiitettävää. Siitä johtui suurelta osaltaan, että toiminta muodostui näinkin tulokselliseksi. Siviili- ja sotilasviranomaisten ym. apu oli niinikään suuriarvoinen. Myös keskusjärjestöjen tuki neuvojen ja aineellisen avun muodossa on kiitollisuudella mainittava.

19/9 tuli sitten lopullinen tieto, että Karjala joudutaan luovuttamaan. Viimeinen myymälä Sortavalassa lopetti toimintansa 19/9. Ravintola oli avoinna vielä 20/9 aamupäivällä. 21/9-44 klo 17,05 lähtivät päiväkirjaan tehdyn merkinnän mukaan viimeiset toimihenkilöt ja hallintoneuvoston jäsenet kolmella autolla Sortavalasta. Haikein mielin katseltiin kaunista kaupunkia, joka nyt jouduttiin jättämään ehkä iäksi - ja siirtymään tuntemattomia kohtaloita kohden.

Kun allekirjoittanut joutuikin pian siirtymään toiseen toimeen, tekeekin johtaja Konsta Mikkonen selkoa tämän jälkeisestä toiminnasta.

Helsingissä 21/2 -45.

Aaro Väänänen.

Evakuoidun tavaravaraston sijoittaminen ja sel- vittely

Kuulon edellisestä selviää, saatiin liikkeen tavaravarastot suurelta osalta siirretyksi muun Suomen alueelle. Varsinaisten kauppatavaroiden ohella evakuoitiin huomattava määrä erilaista irtaimistoa ja Sortavalan Panimo Oyn kalustoa. Niinpä lähetettiin rautateitse Sortavalan asemalta 90 vl. ja muilta liikkeen toimialueella olevilta rautatieasemilta 20 vl. eli yhteensä 110 rautatievaunulastia erilaista kauppatavaraa ja irtaimistoa. Kun tämän lisäksi käytettiin huomattavassa määrässä auto- ja vesikuljetusta, nousee pois siirrettyjen tavaravarastojen ja irtaimiston kokonaismäärä yhteensä 1,7 miljoonaan kiloon.

Näin suuren tavaramäärän sijoittamista ja säilyttämistä varten ei ollut saatavissa riittävän suuria varastotiloja yhdestä paikasta, eikä edes samalta paikkakunnalta, joten tavarat oli lähetettävä eri puolille maata OTKn ja sisarliikkeiden varastoihin. Tavaravarastojen sijoituspaikkoina ovat olleet Varkaus, Salo, Hämeenlinna, Järvenpää, Vaasa, Lapua, Turku, Uusikaupunki, Jyväskylä, Lahti, Helsinki, Tampere, Savonlinna ja Kitse, jote paitsi pienempiä tavarakeriä oli yleisen evakuoinnin yhteydessä joutunut muillekin paikkakunnille.

On selvää, että tavaravarastojen sijoittaminen näin laajalle alueelle ja monelle paikkakunnalle on osaltaan hidastuttanut ja vaikeuttanut varastojen selvittelytoimia. Tässä suhteessa onkin ollut turvauduttava sekä keskusjärjestöjen, KKn ja OTKn, että paikallisten osuusliikkeiden apuun, jotka ovat myötävaikuttaneet selvittelytehtävissä. Mainittakoon, että KKn tarkastajat Grönroos ja Manner ovat yhdessä OTKn ja paikallisten osuusliikkeiden toimihenkilöiden kanssa suorittaneet tavaravarastojen inventoimisen muualla paitsi Varkaudessa ja Savonlinnassa, joissa sen suorittivat liikkeen toimihenkilöt.

Ottaen huomioon evakuoidun tavaramäärän, sekä sen, että tavarat olosuhteista johtuen oli lähetettävä ryhmittämättä, on inventoiminen puutteellisissa ja ahtaissa varastoissa vaatinut siinä mukana

olleid~~ä~~ta toimihenkilöiltä huomattavasti työtä ja aikaa. Onhan varasto kokonaisuudessaan ollut käytävä yksityiskohtaisesti läpi, jotta olisi voitu todeta paitsi tavaroiden määrä myöskin niiden laatu ja kunto, mitkä seikat hinnoittelussa ja myynnissä ovat olleet välttämättömät.

Tavaravarastojen myynti

Tavaravarastojen myynti ja luovutus on tapahtunut pääasiassa sijoituspaikkakunnalla oleville osuusliikkeille, joskin muutamia suurempia ryhmiä, kuten rakennustarpeita ym. on jouduttu lähettämään myöskin toisille paikkakunnille. Varastomis-, hoito- ja muista tarkoituksenmukaisuussyistä on varsinaisten kauppatavaroiden ohella myyty ja luovutettu pienempi määrä vapaana olevaa erilaista irtaimistoa ja myymäläkalustoa. Mainittakoon mm, että kaikki liikkeen 5 hevosta valjaineen ja ajopeleineen on myyty OTKlle ja toisille osuusliikkeille. Tähän saakka laskutettujen tavaravarastojen ja irtaimiston yhteissumma nousee hiukan yli 10 milj. markan.

Evakuoitu irtaimisto ja kalusto

Sen johdosta, että välirauhan sopimuksessa on määritelmien erinäisen irtaimiston ja kaluston mahdollisesta palauttamisesta Neuvostoliittoon ja kun asia tässä suhteessa on ollut selvittelyasteella, ei evakuoitun irtaimiston myyntiä ole voitu varsinaisesti suorittaa. Välirauhan sopimuksen määräämän valvontakomission suomalainen osasto on liikkeeltämme vaatinut evakuoitun irtaimiston ja kaluston suhteen selvityksiä, jotka on sinne aikanaan toimitettu. Mainittujen selvitysten perusteella valvontakomissio viime tammikuun 22 p:nä määräsikin lähettäväksi Sortavalaan Sortavalan Panimo Oylle kuulunutta kalustoa ja koneistoa sekä pienemmän määrän muutakin liikkeelle kuuluvaa irtaimistoa. Lähetys, joka sisälsi panimon kalustoa 9 vaunuplastia rahallista arvoltaan mk 1.246.362:80, suoritettiin määräyksen mukaisesti. Heti lähetysten tapahtuttua jätettiin panimon osalta korvausanomus Palautettujen Teollisuuslaitteiden Arvioimislautakunnalle. Samanaikaisesti Varkaudesta ja Helsingistä lähetetyn kaluston ja muun irtaimiston rahallinen arvo on noin 200.000 markkaa. Jäljellä oleva liikkeen kalusto on sijoitettu Varkauteen, Savonlinnaan, Jyväskylään, Turkuun, Uuteenkaupunkiin ja Helsinkiin. Pelastetun, mutta vielä myymättä olevan kaluston kokonaisarvo on aikanaan laaditun kalustoluettelon ja nyttemmin tapahtuneen arvion mukaan mk 5.729.595:36.

Evakuoimis- ja selvittelykustannukset

Paitsi työtä ja aikaa on liikkeemme suurten tavaravarastojen evakuoiminen ja selvittely vaatinut myöskin varsin huomattavat kustannukset. Kun kaikki tämä on johtunut välirauhan aiheuttamasta koko valtakuntaa koskevasta yleisestä tilanteesta, on kohtuullista ja oikeutettua, että mainituista kustannuksista saataisiin valtiolta korvaus. Niinpä sen jälkeen kun Valtioneuvosto oli asettanut erikoisen selvittelytoimikunnan tutkimaan ja selvittämään evakuoimisesta aiheutuneita kustannuksia nn mainitulle toimikunnalle lähetetty anomus evakuoimiskustannusten korvaamiseksi liikkeelle. Eri laskelmien ja tositteiden mukaisesti päättyy korvausanomus yhteensä mk:aan 628.000. Minkä ratkaisun anomus tulee saamaan, ei ole vielä tiedossamme.

Selvityskonttori

Harvoin tapahtumat toistunevat niin samanlaisina kuin liikkeemme evakuoimisvaiheissa vuosina 1940-1944. Tuskin kukaan olisi uskonut - vielä vähemmän toivonut - että neljän vuoden väliajan kuluttua liike jälleen joutuisi "evakkona" aivan samojen vieraiden seinien sisällä suorittamaan yhteisen yrityksen lopauselvittelyä. Niin on kuitenkin tapahtunut.

Liikkeemme selvittelykonttori on ollut sijoitettuna Varkauteen Ol. Työnvoiman talon Savontien varrella, mihin myöskin arkisto oli mahdollisimman tarkoin siirretty. Samoin suurin osa tavaravarastoista oli sijoitettu mainitun liikkeen keskusvarastorakennuksiin Taulumäelle, jossa niiden selvittely ja luettelointi suoritettiin.

Varkaudessa sijainneeseen selvityskonttoriin oli keskitetty käytännöllisesti katsoen kaikki liikettä koskevat asiat. Selviteltävien asioiden lukumäärä ja laatu muodostuikin melkoisen laajaksi. Varsinaisten jäsen-, säästökassa- ja tavara-asiaain lisäksi on selvittelykonttorin tehtävänä ollut vastausten ja selvitysten antaminen varsin lukuisiin liikkeen asiakkaiden kyselyihin ja toivomuksiin. Esimerkin vuoksi mainittakoon, että liikkeen harjoittaman varsin laajan vaihto- ja välitystoiminnan vuoksi jouduttiin selvityskonttorin toimesta vastaamaan ~~maahan-~~kin satoihin asiakkaiden tiedusteluihin jotapaitsi lähetettiin postitse eri puolille maata yli 450 vaihtotavarapakettia. Kun, kuten on ymmärrettävää, evakuointivaiheessa lukuisia asioita oli jäänyt keskeneräiseksi tai selvittelyasteelle, on niiden päätökseen saattaminen aiheuttanut selvittelykonttorille huomattavasti lisätyötä.

Liikkeen toimitusjohtaja Väinösen ja agronomi Tiaisen siirryttyä evakuoinnin päätyttyä toisiin toimiin, on selvittelykonttorin hoitajana ollut KKn kehoituksesta Viipurin Osuusliikkeen sihteeri Konsta Mikkonen.

Kirjanpitäjänä on toiminut Hilma Miettinen, säästökassa- ja jäsenasiain hoitajana Elma Pipinen sekä inventoimistöiden ohjaajana ja valvojana varastonhoitaja Onni Silvennoinen. Näiden lisäksi on sekä selvityskonttorissa että varastossa työskennellyt toimihenkilöitä sen mukaisesti kuin työn suoritus on vaatinut. Kaikki selvittelykonttorin tehtävät on 15/2-45 alkaen muilta osiltaan siirretty KKhon, paitsi säästökassa- ja jäsenasiat, joiden selvittely suoritetaan OTKssa.

Toimihenkilöiden sijoittaminen

Liikkeen toiminnan jo kesällä hyökkäysvaiheen aikana osittain supistuttua ja välirauhan johdosta entisessä muodossaan ja laajuudessaan kokonaan päätyttyä joutui suurin osa henkilökunnasta eroamaan toimestaan. Kun samanaikaisesti useiden muidenkin luovutetulla alueella toimineiden osuusliikkeiden työntekijät joutuivat jättämään entiset työpaikkansa ja kun välirauhan tultua voimaan myöskin maanpuolustustehtävistä vapautui huomattava määrä osuusliikkeiden toimihenkilöitä, on se ollut omansa vaikeuttamaan ja viivästyttämään liikkeen henkilökunnan paikansaantia. Pitempiä aikaista työttömyyttä ei liikkeemme henkilökunta kuitenkaan liene joutunut kärsimään, mikäli se on halunnut KKn toimenvälitysosaston kautta tai muuta tietä hakeutua osuusliikkeiden palvelukseen.

Jäsenasiat.

Osuuskunnan jäsenmäärä oli vuosien 1943-44 vaihteessa 3523. Tilanteen epävarmuudesta huolimatta tapahtui vuoden 1944 alkupuolella jäsenmäärässä lisäystä, niin että se oli 31/5-44 3615. Lisäys oli siis 92. Liikkeen evakuoimisen jälkeen on luonnollisesti tapahtunut eroamisia ja jäsenyyden siirtoja toisiin osuusliikkeisiin. Näin on kuitenkin tapahtunut harvinaisen vähäisessä määrässä. Niinpä jäsenmäärä 31/12-44 oli vielä 3511, joten vähennys koko vuoden aikana oli vain 12. Jäsenmäärä 31/1-45 oli 3471. Syynä jäsenmäärän pysymiseen edelleen liikkeen tilastossa lienee se, että jäsenkunnan asuinpaikat eivät ole ehtineet lopullisesti vakiintua ja ehkäpä sekin, että mielissä elää salainen toivo päästä kotoiselle maaperälle, kauniiseen Karjalaan rakentamaan osuustoiminnallista yhteisyritystä.

Säästökassa.

Kuten kertomuksen alussa on mainittu, olivat tallettajien saatavat 31/5-44 4.858.131:15. Evakuoinnin tapahduttua on talletuksia maksettu takaisin niin että ne olivat 31/12-44 3.778.690:84 sekä 31/1-45 2.943.247:02, joten takaisin maksettujen talletusten kokonaismäärä tam-

mikuun loppuun mennessä on 1.909.884:13.

Liikkeen taloudellinen asema

Se vajaan kolmen vuotta kestänyt toimintakausi, joka oli liikkeellä sen viimeisessä vaiheessaan vuosina 1941-1944, oli kauttaaltaan keskeytymätöntä jälleenrakentamista. Liikkeen toiminnan nopeasti laajentuessa oli toimipaikkojen perustamiseen, rakentamiseen ja kunnostamiseen sekä tarpeellisen ja välttämättömän kaluston hankkimiseen kohdistettava päähuomio ja käytettävä huomattavasti varoja. Myymälät ja muut toimipaikat ehdittiinkin saattaa sellaiseen kuntoon, että liiketoiminta niiden turvin olisi voinut jatkua sikäläisissä oloissa pitkän aikaa eteenpäin ilman huomattavampia lisäkustannuksia. Kun liikkeellä oli suhteettoman lyhyt aika käyttää hyväkseen mainittuja suurin kustannuksin rakentamiaan ja kunnostamiaan toimipaikkoja ja laitoksia, ei se tässä vaiheessa ole ollut vaikuttamatta epäedullisesti liikkeen taloudelliseen asemaan.

Liikkeen tavaravarastot saatiin tosin miltei kokonaisuudessaan evakoiduksi muun Suomen alueelle, samoin kuin huomattava osa irtaimistostakin, mutta niiden realisoiminen muuttuneissa oloissa ei ymmärrettävistä syistä ole voinut tuottaa yhtä hyvää taloudellista tulosta kuin muutoin olisi ollut mahdollista. Evakuoitu irtaimisto on sitäpaitsi vielä miltei kokonaisuudessaan myymättä niistä syistä, jotka tässä kertomuksessa on aikaisemmin mainittu. Tämän ohella vaikuttavana ja ratkaisevana tekijänä taloudellista asemaa arvosteltaessa on, kuten jo edellä on mainittu, huomioitava ne suuret kustannukset, jotka liike uhraisi toimipaikkojensa perustamiseen ja kunnostamiseen ehtimättä saada niistä vastaavaa hyötyä.

Liikkeen taloudellinen asema selviää lähemmin erillisestä 31/12-44 laaditusta taseesta, sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja liitteistä. Niiden perusteella voidaan todeta, että lyhyen mutta taloudellistekin tuloksellisen toiminnan ansiosta liike, mikäli se saa pelautetulle alueelle jääneestä omaisuudestaan kohtuullisen korvauksen, on täysin suorituskykyinen.

Helsingissä 28. helmikuuta 1945.

Konsta Mikkonen.